

درس ۱۶ هنر و معماری

مادکها

۱. بدون شک، هنر مادی متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان غرب فلات ایران بوده است.
۲. مادی ها در قلعه سازی تبحر زیادی داشتند و برای مقابله با دشمنان خارجی خود به ویژه آشوریان، قلعه های مستحکمی ساختند.
۳. پایتخت مادی ها شهر هگمتانه، همدان امروزی، بود که یونانیان به آن اکباتان می گفتند.
۴. شهر هگمتانه از هفت قلعه تو در تو تشکیل شده بود که هر قلعه رنگ نمادین خاصی داشت.
۵. از دیگر شهرهای دوره ماد، می توان بیستون، اسپدانه (اصفهان) و کنگاور را نام برد.

هخامنشیان

۶. در دوران هخامنشی، هنر و معماری ایران به سبب ثبات و آرامش، رونق اقتصادی و حمایت پادشاهان، به اوج شکوفایی رسید.
۷. یکی از ویژگی های مهم هنر و معماری هخامنشی، تأثیرپذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت های تابع آن حکومت بود که پیشینه تمدنی درخشانی داشتند.
۸. ویژگی دیگر شاخص هنر و معماری دوره هخامنشی، درباری بودن آن بود.
۹. بخش عمده آثار هنری شاخص و ساختمان های مجلل، به خواست شاهان و درباریان و برای زندگی تجملاتی و تشریفاتی آنان به وجود آمد.
۱۰. از دیگر ویژگی های هنر هخامنشی، طبیعت گرایی یا به عبارت دیگر، استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت مانند حیوانات و گیاهان در آثار هنری شان است.
۱۱. مهم ترین بناهای دوره هخامنشیان شامل آرامگاه ها، کاخ ها، آتشفشان ها و دیگر ساختمان های عمومی است.
۱۲. قدیمی ترین بناهای دوره هخامنشی که آثاری از آنها برجا مانده، در پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی برپا شدند.
۱۳. دوران داریوش یکم، اوج شکوه و عظمت معماری ایران است.
۱۴. داریوش یکم در ابتدای حکومتش دستور داد کاخی بزرگ به نام آپادانا در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری حکومت هخامنشی ساخته شود.
۱۵. عظیم ترین مجموعه ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان، یعنی تخت جمشید نیز به دستور داریوش یکم و جانشینانش، همچون کاخ آپادانا شوش، با مشارکت گروه کثیری از معماران، بنایان، هنرمندان و کارگران و نیز با گردآوری مصالح ساختمانی از سرتاسر قلمرو هخامنشی، برپا گردید.
۱۶. در دوره ی هخامنشی نقش و نگارهای کنده کاری شده بر روی سنگ، اغلب عبارت اند از: پیکره پادشاه و ملازمان او به هنگام پیروزی بر دشمنان و یا بار عام، پیکره حیوانات واقعی و افسانه ای و همچنین نمادها و نشانه های دینی.
۱۷. نقش برجسته های دوره هخامنشی، از نقش برجسته های بین النهرین و به ویژه نقش برجسته های آشوری، الهام و الگو گرفته اند.
۱۸. تنها تندیس انسانی باقی مانده که بزرگ تر از اندازه طبیعی ساخته شده، پیکره بدون سر، متعلق به داریوش یکم است که در شوش از زیر خاک بیرون آورده شده است.
۱۹. ظریف ترین آثار هنری دوران هخامنشیان را می توان در فلزکاری های نفیس و جواهرات ممتازی یافت که اختصاصاً برای پادشاه و درباریان ساخته شده اند.
۲۰. از پارچه ها و دیگر بافته های عصر هخامنشی به جز قالی پازیریک چیزی باقی نمانده است.

اشکانیان

۲۱. اشکانیان که در پی سلوکیان قدرت را به دست گرفتند، در آغاز، دنباله رو دستاوردهای فرهنگی و هنری یونانیان بودند، اما به تدریج از نفوذ فرهنگ، هنر و معماری یونانی در ایران کاسته شد.

۲۲. آثار برجسته معماری دوران اشکانیان: بقایای شهر نسا، صد دروازه (دامغان)، معبد آناهیتا در شهر کنگاور در استان کرمانشاه، کوه خواجه سیستان و کاخ شهر هترا (الحضر) در نزدیکی موصل در کشور عراق.
۲۳. ویژگی های معماری دوران اشکانیان: خشت، آجر، سنگ نتراشیده و تراشیده، بناهای طاق دار، گنبدی و دارای ایوان.
۲۴. هنر گچ بری در زمان اشکانیان رواج یافت و در بناهای کوه خواجه، به نهایت ظرافت رسید.
۲۵. هنر مجسمه سازی در دوره اشکانیان، متأثر از هنر یونانی رونق گرفت.
۲۶. برجسته ترین این آثار، پیکره برنزی شاهزاده اشکانی است.

ساسانیان

۲۷. هنر ساسانی ریشه در هنرهای کهن ایران و نیز هنر دوران هخامنشی و اشکانی داشت و حتی از هنر یونانی و رومی نیز تأثیر پذیرفته بود.
۲۸. معماری ساسانی با بنای کاخ اردشیر در فیروزآباد فارس (گور) آغاز شد و با ساخت کاخ تیسفون به اوج رسید.
۲۹. کاخ تیسفون که از آن به عنوان یکی از باشکوه ترین و زیباترین بناهای ساسانی یاد می شود، در کنار رود دجله ساخته شد.
۳۰. از جمله ویژگی های برجسته معماری دوره ساسانیان، کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق در ساخت بناها به ویژه کاخها بود.
۳۱. آتشکده های متعددی هم که در این عصر در مناطق مختلف ایران ساخته می شد، به شکل گنبد چهارطاقی بود و آتش مقدس در درون آن نگهداری می شد.
۳۲. طرح و نقشه شهرهای ساسانی همچون شهرهای اشکانی به شکل دایره بود.
۳۳. از دوران ساسانی نقش برجسته های فراوان و در مقیاس بزرگ باقی مانده است که اکثر آنها در فارس، زادگاه خاندان شاهی قرار دارند.
۳۴. معروف ترین نقش برجسته دوره ساسانی، مجموعه طاق بستان است.
۳۵. آثار نقره ای عهد ساسانی که با مهارت و ظرافت فوق العاده های ساخته شده اند، از شهرت فراوانی برخوردارند.
۳۶. هنر سفالگری در دوره ساسانی رونق گذشته را نداشت.
۳۷. دوره ساسانی یکی از دوران های درخشان موسیقی ایران است.
۳۸. از خوانندگان و نوازندگان دوره ساسانیان با عنوان گوسان، خنیاگر و رامشگر یاد شده است.
۳۹. منسوجات زمان ساسانیان به ویژه پارچه های ابریشمی، بسیار ظریف و پر نقش و نگار بودند.
۴۰. قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، مربوط به دوره ساسانیان است و شهرت بسیار دارد.